

1. Бейба Л. Баскетбол в дитячих садочках та початкових класах школи : [метод. рекоменд.] / Л. Бейба. – Дрогобич : КОЛО, 2003. – 22 с.
2. Колоскова Н. А. Застосування елементів баскетболу в системі фізичного виховання дітей 5–6 років / Н. А. Колоскова // Матеріали Всеукраїнської конференції, присвяченої процесу фізичного виховання в системі освіти. – К. ; Тернопіль, 1997. – С. 44–45.
3. Комплексная программа физического воспитания учащихся 1–11 классов общеобразовательной школы. – М. : Просвещение, 1985. – 72 с.
4. Комплексні програми середньої загальноосвітньої школи : Фізична культура. 1–11 класи. – К., 1993. – 64 с.
5. Максимів Г. З. Технологія навчання гри в баскетбол учнів загальноосвітньої школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. : спец. 24.00.02 “Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення” / Г. З. Максимів. – Л., 2007. – 20 с.
6. Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів. 5–9 класи // Фізичне виховання в школі. – 2009. – № 4. – С. 4–49.
7. Основи здоров'я і фізична культура : програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 1–11 класи. – К. : Початкова школа, 2001. – 112 с.
8. Платонов В. Н. Подготовка юного спортсмена : [навч. посіб.] / В. Н. Платонов, К. П. Сахновский. – К. : Радянська школа, 1988. – 288 с.
9. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Фізична культура. 5–12 класи. – Ірпінь : Перун, 2005. – 272 с.
10. Програма з фізичного виховання для ЗОШ I–III ступенів. – К., 1998. – 64 с.
11. Программа физического воспитания учащихся 1–11 классов, основанная на одном виде спорта (баскетбол) / Литвинов Е. Н., Виленский М. Я., Туркунов Б. И. – М., 1996. – 58 с.
12. Сарапкин А. Л. Эффективность применения различных методических подходов в обучении техники баскетбола детей 8–11 лет на этапе начальной спортивной подготовки / А. Л. Сарапкин // Физическое воспитание студентов творческих специальностей : [сб. науч. тр. / под ред. Ермакова С. С.]. – Х., 2003. – № 7. – С. 48–53.
13. Сотник О. Особливості добору юних баскетболістів / О. Сотник // Молода спортивна наука України : зб. наук. праць у галузі фізичної культури і спорту. Вип. 7 : у 3 т. – Л. : Українські технології, 2003. – Т. 3. – С. 49–52.
14. Чуча Ю. И. Отбор и подготовка баскетболистов : [учеб. пособ.] / Ю. И. Чуча. – Х. : ХПИ, 1996. – 204 с.

Рецензент: канд. пед. наук, доц. Презлята Г.В.

УДК 373.3.015.311.091.26:613

Олена Березкіна, Олексій Біліченко

ББК 51.204.0+74.267.5-22

**ТЕОРЕТИЧНЕ ОБґРУНТУВАННЯ Й ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА
МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗНАТЬ
ВАЛЕОЛОГІЧНОГО ХАРАКТЕРУ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

Автори статті знайомлять читачів з методикою формування системи теоретичних знань валеологічного характеру в процесі фізкультурної освіти молодших школярів, яка сприятиме розширенню обсягу й систематизації якості знань у сфері фізкультурних та валеологічних знань і базується на використанні визначених методичних підходів.

Ключові слова: *знання валеологічного характеру, чинники розвитку, світоглядні уявлення, теорії тестування, фізичні кондиції та руховий розвиток.*

Авторы статьи знакомят читателей с методикой формирования системы теоретических знаний валеологического характера в процессе физкультурного образования младших школьников, которое будет способствовать расширению объема и систематизации качества знаний в сфере физкультурных и валеологических знаний и базируется на использовании определенных методических подходов.

Ключевые слова: *знания валеологического характера, факторы развития, мировоззренческие представления, теории тестирования, физические кондиции и двигательное развитие.*

Authors in their article introduce the methodology of theoretical knowledge formation of valeological character in the process of physical education of elementary school pupils, which will help to develop the volume and systematization of the quality of physical education and valeological knowledge and is based on the usage of determined methodological approaches to readers.

Key words: *the knowledge of valeological character, principles of development, outlook impressions, theories of testing, physical conditions and motion development.*

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. Падіння рівня життя, соціальні потрясіння, погіршення загальнодоступної медичної допомоги, які відзначаються останнім часом, не дають підстави чекати позитивних зрушень у стані здоров'я дітей. На думку більшості вчених, громадськості потрібні нові радикальні заходи з охорони здоров'я дітей. Необхідний новий підхід до цієї проблеми. Нормативні документи звертають увагу місцевих органів управління фізичною культурою і спортом, державних органів освіти на доцільність заходів щодо збереження й зміцнення здоров'я учнів, формування в них потреби у фізичному вдосконаленні та здоровому способі життя. У зв'язку із цим особливо важливого значення набуває фізичне виховання.

Аналіз науково-методичної літератури показав, що, як правило, оцінка складається за наслідками виявлення рівня теоретичних знань, передбачених програмою з фізичної культури, візуальною оцінкою техніки виконання рухових дій та виконання вправ, що визначають фізичну підготовленість школяра. Перед сучасною освітою ставиться завдання особистісного розвитку, тому в учителів виникає потреба особистісної оцінки знань в галузі фізичної культури і здоров'я. Стандартні підходи не в змозі вирішити проблему особистісного оцінювання – виникає необхідність розробки системи інтегрального тесту, який би дозволив оцінити знання дитини у сфері фізичної культури і здоров'я. Метод тестування наразі широко використовується в нашій країні [6].

Методи та організація дослідження: теоретичний аналіз й узагальнення даних науково-методичної літератури, тестування, педагогічне спостереження, педагогічний експеримент.

Результати дослідження. Традиційні форми навчання й сучасні методичні підходи до процесу освіти у фізичній культурі не дозволяють повністю формувати оптимальну структуру світогляду учнів. Крім того, вивчення науково-методичної літератури та програмних документів з фізичного виховання з позиції їх валеологічної спрямованості свідчить про недостатню наступність і логічну послідовність присутньої в них системи теоретичних знань [2].

Мета роботи: розробити методику формування валеологічних знань у молодших школярів на уроках фізичної культури.

Сучасна шкільна фізична культура своїм впливом спрямована на фізіологічні системи організму школярів, на їх фізичні кондиції та руховий розвиток, але не орієнтована на розвиток дитини як особистості.

Світоглядні уявлення молодших школярів характеризуються багатокomпонентністю структури, що містить різні чинники розвитку, – інтелектуальний, психологічний, соціальний, фізичний. У зв'язку із цим перед системою шкільної фізкультурної освіти стоїть проблема отримання якісної об'єктивної інформації про структуру й особливості розвитку наукового світогляду молодших школярів, їх загальні й спеціальні знання, що має важливе значення в сучасному суспільстві [3].

На основі методологічних підходів теорії тестування шкільних досягнень був застосований тест фізкультурно-валеологічних знань учнів молодших класів (ТФВЗ), запропонований Н.Матюніною [4; 6]. Даний тест складається із 6 субтестів.

У кожному субтесті дається 9–12 завдань закритого типу з вибором відповіді, що характеризує засвоєння сенсу зразків рішень, запропонованих цим субтестом. Відмінністю цього тесту від попередніх методик є його зв'язок із фізичною культурою, спортом й оздоровчою активністю учнів. У тесті використані завдання різного характеру, а саме:

– завдання-аналогії, при використанні яких практично немає ніяких обмежень, як за складністю, так і за інформацією використовуваних відносин;

– завдання на виключення зайвого, у яких випробовуваний повинен знайти загальні закономірності між елементами списку, на підставі чого необхідно зробити висновок про їх подібність або відмінність, при цьому слід виявити відносини та зв'язки між ними.

Важливим доповненням до відомих методик є введення субтесту, що визначає спортивно-оздоровчу діяльність. Молодшому школяру пропонують вибирати найбільш відповідні варіанти відповідей для завершення пропозицій типу: “У вільний час я зазвичай вибираю...” для визначення його загальносоціальних уявлень. Пропозиція “Для того, щоб не хворіти і бути здоровим, я...” виявляє оздоровчу діяльність дитини.

Усі завдання тесту розподіляються по 3 блоках:

1. Особливості мислення.
2. Наочна обізнаність.
3. Спортивно-оздоровча діяльність.

Кожен блок ділиться на групи завдань, що конкретизують запропоновані параметри.

Перший блок завдань включає характеристику властивостей мислення – аналогію й класифікацію. Здатність до “аналогії” дозволяє виявити такі розумові операції учнів, як співвідношення понять (завдання з варіантами правильних відповідей) – 3.1 (в), 3.8 (в), 3.10 (а); визначення причинно-наслідкових зв'язків – 3.4 (г), 3.7 (в), 3.11 (д); порядку проходження – 3.2 (в), 3.3 (а), 3.9 (г); функціональних відносин – 3.5 (д), 3.6 (а), 3.12 (в). “Класифікація” виявляє вміння школярів класифікувати конкретні і абстрактні поняття. У групу завдань, що визначають здатність виділення конкретних понять, входять завдання 4.2 (г), 4.4 (г), 4.5 (д). Пункти тесту 4.1 (в), 4.3 (г), 4.6 (б) виявляють здатність виділення абстрактних понять.

Другий блок завдань відображає рівень наочної обізнаності молодших школярів. У ньому сформовано 3 групи завдань. Перша група розкриває компонент суспільно-соціальної обізнаності школярів і виявляє знання загальної обізнаності – пункти 1.8 (б), 1.9 (б), 2.8 (а); знання, пов'язані з фізичною культурою, – 1.4 (б), 1.6 (б), 2.5 (б) і знання валеологічного характеру – 1.3 (б), 2.1 (б), 2.2 (б). Третя група завдань розкриває науково-культурну обізнаність молодших школярів, до якої відносяться загальні поняття, – 1.7 (б), 1.10 (г), 2.7 (б), поняття, пов'язані з фізичною культурою, – 1.1 (г), 2.3 (в), 2.6 (г), поняття валеологічного характеру – 1.2 (г), 1.5 (в), 2.4 (в). Окрім цього ТФВЗ дозволяє проаналізувати загальноосвітню обізнаність учнів з навчальних предметів: українська мова – 4.3 (г), 5.1 (розділові знаки); математика – 4.5 (д), 5.2 (одиниці вимірювання); природознавство – 4.1 (в), 5.3 (атмосферні опади); праця і музика – 4.4 (г), 5.5 (музичні інструменти); фізична культура – 4.2 (г), 5.4 (фізичні вправи); основи здоров'я – 4.6 (б), 5.6 (стан організму).

Третій блок завдань підрозділяється на групи завдань загальносоціальних представлень дитини, що відображають рівень, 6.1 (а), 6.4 (в), 6.7 (в); рухову активність – 6.2 (а), 6.5 (г), 6.8 (б) та оздоровчу активність, пов'язану з дотриманням звичок ЗСЖ, – 6.3 (б), 6.6 (в), 6.9 (в).

Тест припускає формування кількості правильних відповідей з максимально можливим результатом – 63 бали.

За кожним завданням тесту, окрім субтесту №5, правильний вибір відповіді учнем оцінюється в 1 бал, неправильна відповідь – 0 балів. При виконанні п'ятого субтесту (визначенні загальної ознаки між значеннями двох слів), відповіді учнів оцінюються 2 балами за правильну й точну та 1 балом за неповну відповідь.

Приклад: визначте загальну ознаку між значеннями двох слів – кратка, кома.

Можливі відповіді, пропоновані дітьми: розділові знаки (2 бали), знаки (1 бал).

На основі аналізу системи розподілу завдань по блоках рівень фізкультурно-валеологічних знань дітей молодшого шкільного віку набуває кількісної оцінки й об'єктивно-якісного визначення.

Висновок

Методика формування системи теоретичних знань валеологічного характеру в процесі фізкультурної освіти молодших школярів сприяє розширенню обсягу й систематизації якості знань у сфері фізичної культури та валеології й базується на використанні методичних підходів: включення теоретичного матеріалу (від 5 до 10 хв) у кожен урок; підбір оздоровчих завдань відповідно до змісту окремих розділів навчальної програми з фізичної культури; виконання навчальних завдань із застосуванням наочності, ігор і системи домашніх завдань, що частково виконуються в робочому зошиті з їх подальшим обговоренням, які сприяють закріпленню валеологічних знань і мають виражений оздоровчий характер.

1. Артюшкіна Н. Б. План організації роботи з охорони та збереження життя і здоров'я дітей : [Формування здорового способу життя] / Наталія Артюшкіна // Основи здоров'я і фізична культура. – К., 2005. – № 8. – С. 23–24.
2. Барладін О. Р. Формування мотивації здорового способу життя школярів з метою профілактики деяких захворювань опорно-рухового апарату / Олег Барладін // Проблеми освіти. – К., 2006. – Вип. 49. – С. 58–63.
3. Кириленко С. Здоров'я дітей: інноваційний підхід / Сергій Кириленко // Науковий світ + Атестаційний вісник, 2005. – № 7. – С. 26–27.
4. Кобяков Ю. П. Модель здоровья человека как структурная основа теории здоровья / Юрий Кобяков // Теория и практика физической культуры. – 2006. – № 1. – С. 23–24.
5. Куинджи Н. Н. Валеология : Пути формирования здоровья школьников : [метод. пособ.] / Николай Куинджи. – М. : Аспект Пресс, 2001. – 139 с.
6. Лях В. И. Тесты в физическом воспитании школьников : [пособ. для учителя] / Владимир Лях. – М. : Издательство АСТ, 1998. – 272 с.

Рецензент: докт. мед. наук, проф. Остап'як З.М.